

NARODNI GOSPODAR

Glasilo Zadružne Zveze v Ljubljani.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krome na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krome na leto. — Posamezne številke 20 vin.

Telefon št. 216.

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca.
Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca.
Rokopisi se ne vračajo.
Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne peti-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Od zadruga k družbi z omejeno zavezo.

Pod gorenjim naslovom je priobčil Franc König, ravnatelj nemške zadružne zveze v Brnu, v „Oesterreichische landwirtschaftliche Genossenschaftspresse“ (št. 8 z dne 12. aprila 1917) zanimivo razpravo. Njegova izvajanja se glase:

Zadružna organizacija kmetovalcev je pomenjala ogromen uspeh raznovrstnih prizadevanj, povzdigniti in pospeševati družabni in gospodarski položaj našega kmeta. Odkar je bilo odpravljeno podložništvo in tlaka, ni nobena druga odredba imela podobnega in tako trajnega upliva kakor zadružna organizacija. Po nji se je kmet osvobodil blagovnega in denarnega oderuštva in prišel vsled tega v položaj, svoje potrebščine glede denarja in blaga pokrivati na priličen način in po najugodnejših pogojih pri svoji rajfajznovki ali kaki drugačni zadrugi, če je nudil le količkaj varnosti za kredit in se pokazal kot kredita vreden. Toda tudi prodaja kmetijskih pridelkov se je bolj in bolj organizirala zadružno. Dotični promet je vedno večji, zadružne zveze tvorijo razveseljiv protiutež napram bankam in drugačnim mestnim organizacijam v trgovini in obrti in so ravno sedaj tekom vojske pokazale svojo vrednost in svoj pomen za vojno, za civilno prebivalstvo in podpisovanje vojnih posojil. Maršikatero težavo pri aprovizaciji, ki dela nepričakovano preglavico najsposobnejšim mislecem in vodilnim možem, bi bilo igraje

odpraviti, če bi večji in manjši deli dežele ne pogrešali zadružne organizacije in če bi se zadružni organizaciji navzlic vsem uspehom ne odtežali poedini premodri kmetovalci, ki menijo, da morejo brez prevzetja zadruginih dolžnostij tudi izven zadruga stoječ uživati ugodnosti zadružne organizacije.

Vzpričo doseženih uspehov je razumljivo, da ima zadružna organizacija ugled pri prijateljih in nasprotnikih, da, mnogi zadrugarji so celo mnenja, da je zadruga edina oblika, v kateri se morejo kmetovalci organizirati, tako da se je ta oblika uporabljala ne le za denarni in blagovni promet, ampak tudi za zveze; ponovno se je tudi razmotrivalo, ali naj bi zadružno obliko privzela naša državna zveza in druge družbe bolj trgovskega značaja. Zato se bo morda zdelo čudno, če ravnatelj zveze kmetijskih zadrug postane navidez nezvest zadružni obliki in se poteguje za drugačno obliko organizacije, za družbo z omejeno zavezo.

Zato mi bodo dovoljeno v naslednjem obrazložiti izkušnje, ki govore za novo obliko organizacije.

Najprej pa moram ugotoviti, da se je zadružna organizacija pri denarnem prometu izvrstno obnesla in da v tem oziru in kolikor pridejo v poštev rajfajzenske posojilnice, ni niti misliti na kake izpremembe.

Drugača pa je stvar pri blagovnem prometu in pri kmetijski produkciji, glede katere se dostikrat zahteva t. zv.

„industrializiranje“ kmetijstva, da naj bi se namreč kmetovalec ne zadovoljil samo s pridelovanjem kmetijskih sirovih produktov, ampak naj bi sam vzel v roko tudi mnogo bolj dobičkanosno obdelavo teh pridelkov, tako predelavo mleka v sirovo maslo, krompirja v skrob ali špirit i. t. d. Ker je to delovanje bolj trgovskega značaja in zahteva tudi strokovne izobrazbe in izkustva, kar pa oboje povečini manjka našim kmetovalcem, je lahko umljivo, da so slična podjetja dostikrat končala s slabim uspehom. Tako so na Moravskem poginile vinarske zadruga, tako so se skladiščne zadruga v Nižji Avstriji in na Češkem imele dolgo časa boriti z največjimi težavami, dokler niso previdni zadrugarji po mnogih poizkusih slednjič prišli do prepričanja, da je „industrializiranje“ kmetijstva jako nevarno torišče, ki naj se raje prepusti trgovstvu in industriji, če naj se kmetovalci prej ali slej težko ne odškodujejo. S tem naziranjem sta bila trgovina in industrija seveda zadovoljna.

Navzlic vsem slabim izkušnjam pa spadam še danes med prijatelje „industrializiranja“ kmetijstva. Predolgo sem deloval sredi med kmetovalci in ž njimi doživljal veselje in žalost in sem le preprostokrat opazoval, kako skromno plačilo pripade kmetu ob pridelovanju kmetijskih sirovih produktov, dočim dosega ob nadaljnem predelovanju dotične industrije velikanske dobičke. Slej ko prej sem mnenja, da si morajo naši kmetovalci po vzgledu velikih industrij prizadevati, pridelke obdržati v svoji roki in jih predelati, da se morejo potem prodati porabnikom, ki naj bodo tudi organizovani. Lep cilj, toda — to rad priznam — dolga in težavna pot!

Da kmet ne more nadomestiti trgovsko in strokovno izvežbane moči, da mu v ta namen ne manjka samo potrebnega znanja in izkušenj, ampak tudi potrebnega časa, to se je kmalu splošno spoznalo in se je zato polagala posebna važnost na to, da se nastavljajo sposobne strokovne moči. Jako pravilno si je torej nižjeavstrijski deželni odbor ob priliki sanacije tamošnjih skladiščnih zadrug pridržal na-

stavitev sposobnih strokovnih moči, ker je brez dvoma sposoben strokovnjak več vreden kakor prav znatna državna podpora, s katero so nespametno vodstvo in sebični člani kaj hitro pri kraju.

Storil se je še korak naprej in se je potem z vsem povdarkom zahtevalo, da se v gotovini vplača kolikor mogoče visok lastni kapital, najprej četrtnina in potem tretjina investirane glavnice in še več. Deleži članov naj bi se določili kolikor mogoče visoko in s tem naj bi bila zvezana prisilna dobava. Navzlic tem jako opravičenim ukrepom pa se nove kmetijske zadruga niso ustanovljale tako kakor se je pričakovalo, zlasti ni bilo potrebnega in zaželenega razvoja pri ustanavljanju skladiščnih zadrug, ki so tako potrebne za vojne dobave. Sicer bi se dali vsi ti posli združiti z našimi rajfajzovkami, toda to se nam ni zdelo umestno in tudi ne prav lahko mogoče, tako da smo bili naravnost prisiljeni, iskati tu izhoda.

Kot tak izhod sem smatral vsled izkušenj, katere smo bili napravili z brnsko mlekarsko družbo z omejeno zavezo, kapitalističnim podjetjem, naperjenim proti naši zadružni osrednji mlekarni, družbo z omejeno zavezo, ki sloni na zakonu z dne 6. marca 1906, ki je torej primeroma še mlada, o kateri pa je bilo navzlic temu na razpolago že več ugodnih poročil in o kateri se je gospodarski odsek poslanske zbornice sledeče izrazil: „Ne samo za industrijo in trgovino, ampak tudi za kmetijstvo in obrt je družba z omejeno zavezo v gospodarskem boju sredstvo, ki je primerno, se da lahko uporabljati in združuje k skupnemu delu sicer razcepljene gospodarske sile. Zato je nujno želeli, da zakon, čeprav ne ustreza vsem željam, čimprej stopi v veljavo.“ Ni lahko uvideti, zakaj naj bi se ravno kmetijstvo odreklo modernemu, na podlagi bogatih domačih in inozemskihkušenj ustvarjenemu „sredstvu v gospodarskem boju“ in vse s tem združene prednosti prepustilo popolnoma trgovini in industriji. Tako stališče bi bilo v interesu kmetijstva gotovo le obžalovati in sicer tem bolj, če se upoštevajo vse

prednosti, ki so združene s to obliko organizacije. V čem pa obstoje te prednosti?

Prvič: Člane je lažje pridobivati. Kdor je že imel kedaj posla s pridobivanjem članov za kako večje zadružno skladišče, za kako večjo mestno mlekarno, ta ve, kako težko je, spraviti pod eno kapo večje število kmetovalcev. Nihče noče prevzeti večjih dolžnosti in izstop iz zadruge bodi kolikor mogoče olajšan. Kakšna drugačna slika se nam nudi pri „družbi“! Posamezen kmetovalec ni treba, da bi bil pravi član družbe, ni mu treba ničesar vplačati, ni mu treba prevzeti jamstva, ampak le njegova rajfajznovka, njegovo kmetijsko društvo, njegova občina i. t. d. Po nazarju mnogih kmetovalcev je to nekaj čisto drugega, kakor če bi moral postati sam član. Tu se izvrši pristop mnogo lažje in je torej potrebnih 10 do 15 članov dobiti brez prevelikega truda, včasih tako lahko, da se more pristop posameznih kmetovalcev po potrebi celo opustiti.

Drugič: Nabava potrebne osnovne in obratne glavnice je pri družbi bistveno lažja kakor pri zadrugi. Kakor znano so se pri kmetijskih zadrugah deleži odmerili kolikor mogoče nizko, da se dobi čim več članov in da se nikdo ne vstraši pristopiti. Saj so bile ustanovljene celo skladiščne zadruge z deleži po 10 kron in manj, tako da je postal delež samo zunanja oblika, da se zadosti zakonitim predpisom. Čisto drugače je pri družbi z omejeno zavezo. Pri tej mora temeljna glavnica vsled zakonitih predpisov znašati najmanj 20.000 kron in temeljna vloga vsakega poedinega družabnika najmanj 500 kron. Ker pripadajo člani kmetijske „družbe“ ali pravnim osebam (posojilnicam, občini, kmetijskim društvom, mlekarnam i. t. d.) ali boljše stoječim uvidevnim kmetovalcem, ne dela nabava potrebnega kapitala nobene težave kakor kaže izkušnja. Sicer je v zakonu rečeno, da se mora na vsako v gotovini vplačljivo temeljno vlogo vplačati vsaj ena četrтина, na vsak način pa znesek 250 kron. Toda tudi ta omejitev ne more škoditi dobri stvari, ker more Poslovodja ostali znesek vsak čas terjati z

navadno prijavo pri trgovskem registru. Družabniki ne morejo terjati, da bi se jim povrnila temeljna vloga. Vsled teh določil je družba postavljena na zdravo finančno podlago, s katero se finančna, vsak dan se izpreminjajoča kreditna podlaga zadruge niti primerjati ne da. Kdor je bil udeležen ob ustanovitvi družbe, ostane z njo ozko zezan skozi vse življenje, dočim more zadružnik vsak dan odpovedati svoje članstvo.

Tretja okolnost, ki tudi bistveno govori v prilog družbi, je lažja gibčnost družbe v primeri z neokretnostjo zadruge in njenim instančnim potom od blagajnika ali poslovodje do načelstva, nadzorstva in občnega zbora. Predno so nekatere teh instanc napravile svoje sklepe, je v gospodarskem življenju, ki dela z brzojavom in telefonom, že davno proč ugoden tržni položaj in je že davno tudi rešen dotični posel. Novi čas s svojimi novimi uredbami zahteva tudi poslovnih oblik, katerim ne more ustrezati neokretni aparat zadruge, pri katerem se smatra vsak član, ki je vplačal delež morda komaj 10 kron, za opravičenega imeti odločilni glas.

Drugače pri družbi z mejeno zavezo, ki ima le enega ali dva z vso močjo oskrbljena poslovodji, ki sta samostojna in odgovorna le občnemu zboru in vsak poslovni slučaj takoj rešita. Le če osnovna glavnica presega en milijon kron in je število družabnikov večje kakor 50, se mora voliti nadzorstvo. Praviloma se poslovanje ne bo obtežilo niti z izvolitvijo nadzorstva niti z določitvijo mnogih poslovodij in sicer tem manj, ker naši zvezi pripadajoče družbe pred vsako sestavo bilance pregleda zvezin revizor. Kljub temu pa sem mnenja, da se mora brezpogojno drugemu ali tretjemu poslovodji poveriti odgovorno nadzorstvo blagajne, ker po mojih mislih ne more nihče prevzeti odgovornosti za nekontrolirano poslovanje pooblaščenega posameznega poslovodje.

Do kakšnih težav vodi že sedaj včasih neokretna organizacija zadrug, dokazujejo najbolje naša velika konsumna društva, mlekarne in skladiščne zadruge,

ki dostikrat le s težavo dobe zadosti velik zborovalni prostor za svoje, na tisoče broječe člane, od katerih je seveda vsak opravičen, izpregovoriti odločilno besedo, čeprav zastopa v največ slučajih le svojo lastno korist in mu manjka umevanje in dobra volja za interese celote.

Četrtič je še cela vrsta razlogov, ki govore za obliko družbe z omejeno zavezo proti zadrugi. Da ne bom govoril na dolgo in široko, naj v naslednjem navedem le kratko:.

Dostikrat se v krogih kmetijskih zadrug občuti neprijetno, da ji ni dovoljen promet z nečlani. O podrobnih tozadevnih določilih se tu ne more razpravljati, glavna stvar je, da take omejitve ne obstoje za družbe z omejeno zavezo. Družba more kupovati blago od članov in nečlanov in jim ga prodajati, ne da bi zaradi tega prišla navskriž s kako oblastjo.

Davki kakor znano ne spadajo med prijetnosti življenja, toda končno zakaj bi se davki voljno ne plačevali, če je predpis v primernem razmerju s čistim donosom? Pri zadrugah pa je navažno tako-le: Zakonodajalec in zakon hočeta davčno prostost, zadruga računa na davčno prostost, dokler kak iznajdljiv davčni ali finančni uradnik ne najde lasu v juhi in ji dostikrat iz najbolj ničevih razlogov brez ozira na vse eksistenčne težave, včasih tudi brez ozira na očitne bilančne pomanjkljivosti predpiše prav znatne davčne zneske in s tem prevrne vse njeno preračunavanje. Koliko boljše stoji stvar pri družbah z omejeno zavezo, pri katerih zakon že naprej pove, da pri njih ni nobene davčne prostosti in nobene pogojne in nepogojne davčne olajšave, ampak da se izmeri davek pri čistem dobičku do 100.000 kron s 4 odstotki. To je jasno, tu ve davčni urad in družba, pri čem da sta, to je davek, ki ni neznosen in se ni treba bati prej ali slej kakega razočaranja.

Nadaljna prednost zakona o družbah z omejeno zavezo so v njem obsežene manjšinske pravice, ki preprečujejo majoriziranje ali zatiranje manjšin. Žal da razpoložljivi prostor ne dopušča, ob tej

priliki kaj več o tem pisati, pač bo to mogoče ob drugi priliki, kakor upam. Sploh pa si bo vsak prijatelj nove organizacijske oblike nabavil tozadevni zakon, ki je na razpolago v cenenih, z razlago opremljenih izdajah, in bo v njem dobil vse potrebno o pravicah manjšin, tako da tukaj zadostuje, če na to le opozorimo.

Te in slične misli so me ogrele za uporabo nove organizacijske oblike, dasi sem si bil na jasnem, da ni uporabljiva za vse kmetijske obratne zadruge brez razlike. Izkušnje zadnjih let so me v tem prepričanju le še bolj utrdile in dokazale, da je potrebno kolikor mogoče hitro napraviti nova skladišča. Po večkratnih temeljitih posvetih z našim zvezinim zastopnikom, gospodom deželnim odbornikom dr. Freislerjem, se je le-ta z vso svojo osebnostjo in z vsem svojim uplivom zavzel za to misel, jo dalje izpopolnil in je v našem načelstvu z uspehom nastopil, da je naša zveza sklenila pristopiti novoustanovljenim „magacinskim družbam“ — kakor so bile poimenovane v svrhu natančnejše označbe in v svrhu razlikovanja od skladiščnih zadrug — z znatnimi glavniciami po prav ugodnih obrestnih pogojih, s čemer se je dosegel vzajemen, ozek stik med zvezo in družbo. Vsled njegovega osebnega, velikega upliva je bilo doslej s sodelovanjem našega tudi na tem polju neutrudno delujočega zadrugnega instruktora, gospoda Fr. Hilmerja, v nemških delih Moravske ustanovljenih 20 takih družb in upamo, da nismo s tem ustvarili le vzgledno delo, ampak da smo pred vsem osnovali podlago za kolikor mogoče obsežno organizacijo blagovne kupčije naših kmetovalcev.

Umevno je slednjič samo ob sebi, da skladiščnih zadrug ne smatramo kot nekaj manj vrednega, ampak nasprotno želimo tudi pri naših „magacinskih družbah“ kolikor mogoče jih izpolniti času in razmeram potrebno. V sedanjih razmerah pa se nam zdi oblika družbe z omejeno zavezo najboljše sredstvo za izpopolnitev organizacije proizvajalcev.

Ta sestavek se ozira pred vsem na gospodarske razmere na Moravskem. V prvi vrsti jemlje v poštev razmere pri prodaji žita, za kar imajo tamošnji kmetovalci posebne, t. zv. skladiščne zadruga. Pri nas so gospodarske razmere sicer v marsičem drugačne, toda brez dvoma je tudi v naših krajih dobiti produkcijskih panog, za katere bi bila pri organizaciji bolj prikladna oblika družbe z omejeno zavezo kakor pa oblika zadruga. Po vojski se bo gospodarsko življenje moralo hitro poživiti, da se čim prej zacelijo rane, ki mu jih je prizadejala vojna doba. Ta čas nas ne sme dobiti nepripravljenih. Treba je, da že sedaj razmišljamo, kaj in kako naj se preuredi in izpopolni.

Zadružni pregled.

Vrednost konsumnih društev. V zadnji številki »Gerichtshalle« izvaja dr. Haber v članku proti verižnim kupčijam, o konsumnih društvih sledeče: »V vojnem gospodarstvu se je pokazalo, da vojne organizacije te vrste ne dvigajo cen, ne odstranjajo blaga, kadar se določi maksimalna cena, ter dobavljajo blago vsake vrste mnogo ceneje kot ga je dobiti drugje. Ta način poslovanja leži v bitju organizacije in nje upravne gospodarstva. To poslovanje pa ne more živeti na tleh individualizma, pohlepa po denarju, manšterstva in liberalizma ter proste igre moči. Ta organizatorično-biološki način poslovanja tudi ne pozna nobene verižne kupčije in nobenega s tem povzročena umetnega dviganja cen«. Dr. Haber zasleduje edino pravo stališče, da bodi med producentom in konzumentom le eden posredovalec, ki naj vleče dobiček iz te kupčije, to je organizacija sama. Člankar stoji na stališču, da je glavni vzrok neznosne druginje, ker gre blago iz rok v roke, vsakega se nekaj prime in predno pride v roke konzumentu, podraži se blago za 100 do 1000 in še več odstotkov. Pred vojsko so bili taki izrodki proste trgovine vsled zadostne množine blaga nemogoči, ker jih je urejevala in preprečevala prosta konkurenca. Če je bilo blago predrago, ni našlo kupca in prodajalec je je moral oddati tudi pod ceno. Tako je vsak kupil le blago po taki nizki, oziroma primerni ceni, da je upal po tej ceni dobiti odjemalca. Danes pa vsakdo ve, da dobi kupca za vsako blago, četudi blago

še tako drago plača in zahteva zanj še tako pretirane cene, ker ravno blaga manjka in ga konzument mora imeti, bodisi drago ali po ceni. S tem odpade edini regulator cen in je odprta prosta pot raznim navijalcem iz krogov producentov, trgovcev in posredovalcev, ki se hočejo na račun konzumenta okoristiti in obogatiti. Zato je pa v obrambo konzumenta neobhodno potrebna prepoved verižnih kupčij, nastavljanje maksimalnih cen in odtegnitev blaga prostemu prometu kot edino, vsaj delno nadomestilo za odpadle cene vzravnajočo konkurenco.

K razkolu v zadružni organizaciji.

Celovski »Mir« piše v 30. številki z dne 27. julija 1917 pod gorenjim naslovom sledeče: »Vlč. gosp. župnik Ljudevit Bajec iz Št. Janža na Kranjskem je v »Straži« odgovoril vlč. g. dekanu Lavrenčiču na njegovo izjavo na občnem zboru Kranjske kmetijske družbe: »Centralna zveza je posledica soglasnega sklepa deželnega zbora kranjskega iz l. 1911. Pravim soglasnega«. G. Bajec je prosil v svojem odgovoru g. dekana, da blagovoli dotični sklep malo bolj pojasniti, zlasti povedati datum, kedaj je bil sklep soglasno sprejet.

»Slovenec« je 19. julija objavil v zadevi zelo dolgo pojasnilo. Jedro tega pojasnila je trditev: Grof Barbo je bil proti podpiranju Zadružne zveze s strani dežele, ker se delokrog Z. Z. razteza na izven kranjske kronovine. Takoj nato je grof Barbo dejal, da je dr. Krek v seji posebnega odseka izjavil, da namerava Zadružna zveza itak svoje delovanje omejiti samo na Kranjsko. Ker je grof Barbo želel še nadaljnega popolnega pomirjenja, je dr. Šušteršič stavil k odsekovim predlogom še poseben dodaten predlog. Odssek je namreč predlagal, da se ustanovi deželni zadružni urad v prospeh zadružne organizacije na Kranjskem in da kot od deželne uprave odobrena zadružna organizacija v deželi Kranjski ima veljati »Zadružna zveza v Ljubljani« pod pogojem, da se podvrže redni reviziji deželnega zadružnega urada. Dodatni predlog dr. Šušteršičev je pa določal nov pogoj za podpiranje Zadružne zveze in sicer se je ta pogoj glasil tako, da se »Zadružna zveza« zaveže delovati na to, da se delovanje Zadružne zveze po možnosti omeji na Kranjsko deželo in se ne sprejemajo nove članice izven Kranjske. Dr. Krek je v zbornici sprejel te pogoje, pozneje pa da jih ni izvajal.

To »pojasnilo« takorekoč napravlja za očeta »Centralne zveze« — drja Kreka. Imeli smo priložnost govoriti z g. dr. Krekom, ki nam je zadevo pojasnil malo bolje, kakor pojasnilo, objavljeno v »Slovencu«.

Šlo je tedaj za vseučiliški fond in za namen, da Zadružna zveza naj združi vse kranjske zadruge, torej tudi zadruge narodnonapredne stranke. Zadružna zveza se je v dotičnem sklepu izrecno imenovala kot od deželne uprave odobrena zadružna organizacija in je bila torej od kluba priznana za tisto, okoli katere se naj zbira zadružništvo. Ustanovitev Centralne zveze je marveč direktno proti tistemu sklepu, ne pa morda kaka »posledica soglasnega sklepa deželnega odbora«.

Tudi glede pogojev je stvar druga. Ko se je reklo, naj se Zadružna zveza ozira samo na Kranjsko, je d. Krek v odseku obljubil samo, da pusti Dalmacijo, da je z Dalmatinci že v dogovoru in bo to izvedel; v klubu je dr. Krek ob navzočnosti g. Lavrenčiča in g. dr. Šusteršiča odločno in jasno izjavil, da Korošcev, Štajercev in Istre v nobenem slučaju ne more pustiti. Zato so v klubu sklenili le obliko, da se »po možnosti« omeji delovanje Z. Z. na kranjsko deželo in ne sprejemajo nove članice več izven Kranjske. Dr. Krek je rekel, da te možnosti nikdar ne bo. Bolelo ga je že, da se je odpovedal Dalmaciji in tako žrtvoval idejo združenja vsega jugoslovanskega zadružništva.

Kakšen pomen da ima beseda, »po možnosti«, so vedeli vsi klubovi člani in je moralo biti tudi drugim popolnoma jasno, da gre tu, rekli bi, za »restrictio mentalis«. To izsiljeno koncesijo za reč, ki so jo tedaj morali imeti — gg. dr. Šusteršič in dr. Lampe bosta najbolje vedela zakaj — obešajo sedaj na veliki zvon kot naivnejše.

Take in podobne izjave in pojasnila niso ničesar drugega, kakor poizkus, v javnosti oprati narodnogospodarski greh, ki so ga storili z ustanovitvijo Centralne zveze za Kranjsko, s cepitvijo od obstoječe Z. Z. Zato tudi od 1. 1911. do 30. decembra 1916 nihče ni govoril o kaki Centralni zvezi. Izjavo gospoda župnika Bajca, da je vzroka cepitve iskati e d i n o l e v politiki, podpisemo z obema rokama. To je osebno priznal tudi gospod, ki je zelo blizu Centralne zveze in je bil pri njenem ustanavljanju osebno deležen. Gospodje, trdnega slovenskega zadružništva ste se lotili, da bi rešili omajano politično stališče g. dr. Šusteršiča, ki ni izgubil samo zupanja pri obmejnih Slovencih, ampak, danes že lahko rečemo, tudi pri ogromni množici pristašev S. L. S. na Kranjskem. Zato ni druge poti, kakor da poravnate vse, kar ste zakrivali, in se povrnate nazaj v naročje svoje matere Zadružne zveze, če Vam je resno za potrebno spravo — na gospodarskem polju«.

Malo več resnice! Pod naslovom »Iz seje deželnega odbora kranjskega« sta priobčila ljubljanska dnevnikarja »Slovenec« in »Slov. Narod« dne 27. julija 1917, uradna »Laibacher Zeitung« pa naslednji dan oficijelno poročilo o obravnavah deželnega odbora. Oni del poročila, ki se nanaša na zadružništvo, se glasi tako-le:

»Vzame se na znanje, da se je ustanovila v Ljubljani v smislu sklepa deželnega zbora z dne 18. februarja 1911 in sklepa kranjskih zadružnikov z dne 16. januarja 1917 »Zadružna centrala«, v kateri je doslej združenih 178 kranjskih zadrug, med njimi 108 hranilnic in posojilnic. Do 30. junija je imela Zadružna centrala denarnega prometa 42,993.068 K 64 vin. Na tekoči račun vlog se je vložilo 12,997.094 K 80 v., dvignilo pa 1,901.252 K 4 vin. Stanje brez pripisanih obresti znaša 11,095.842 K 79 vin. V bančnih zavodih je naloženih 9.579.639 K 35 vin. — Ker reprezentira Zadružna centrala sedaj večino kranjskih pridobitnih in gospodarskih zadrug z večino zadružnega kapitala, jo deželni odbor prizna kot oficijelno predstaviteljico pri njej včlanjenih zadrug«.

Od koga je deželni odbor dobil podatke o zadružništvu na Kranjskem, nam ni znano, dasi se da s precejšnjo gotovostjo domnevati, da mu jih je dala Zadružna centrala. Tudi ne vemo, ali je deželni odbor preiskal resničnost teh podatkov. Ta okolnost nas pri navedenem poročilu ne zanima, pač pa moramo zaradi pravilne sodbe naše javnosti resnici na ljubo konstatirati, da je najti v njem več trditev, ki se nikakor ne strinjajo z dejanskim stanjem.

1. Opetovano je bilo dokazano, da se Zadružna centrala ni ustanovila v smislu sklepa deželnega zbora kranjskega iz l. 1911., ampak njena ustanovitev direktno nasprotuje temu sklepu. V današnji številki priobčujemo o tej stvari na drugem mestu nadaljna pojasnila. Omenjena trditev je iz trte izvita in je prazen izgovor, s katerim se hoče olepšati umetno vprizorjeni razdor.

2. Zadružna centrala, kateri je glasom poročila pristopilo 178 zadrug na Kranjskem, nikakor ne reprezentira večine kranjskih zadrug. Pri Zadružni zvezi v Ljubljani je namreč ostalo še 156 zadrug iz Kranjske, zveza slovenskih zadrug v Ljubljani šteje nekaj nad 70 kranjskih zadrug, več jih je pridruženih Zadružni zvezi v Celju in Osrednji zvezi na Dunaju, nekaj jih ni pri nobeni zvezi. Nerazumljivo je torej, kako se more v oficijelnem poročilu zagotavljati, da reprezentira večino kranjskih zadrug Zadružna centrala.

3. Še bolj neresnična je trditev, da imajo članice Zadrुžne centrale večino kranjskega zadrुžnega kapitala. Tisti, ki je podal deželnemu odboru to poročilo, mora imeti jako malo vpogleda v zadrुžne razmere na Kranjskem in je meninič tebinič prezrl celo vrsto starih mestnih in trških posojilnic, ki so pridružene Zvezi slovenskih zadrug oziroma celjski zvezi, n. pr. Kmetska posojilnica v Ljubljani, posojilnice v Cirknici, Litiji, Logatcu, Metliki, Postojni, Škofjiloki, Trnovem na Vrhniki i. t. d. Te posojilnice so denarno jako močne in skupno z drugimi in s člani-cami Zadrुžne zveze glede kapitala znatno nadkriljujejo posojilnice Zadrुžne centrale. Sicer pa bodi pripomnjeno, da kaže majhno umevanje zadrुžnega duha, kdor se sklicuje na moč kapitala v zadrुžni organizaciji. Majhna, denarno šibka zadruga ob dobrem vodstvu stori v socialnem in gospodarskem oziru več dobrega kakor pa zadruga, ki deluje v kapitalističnem duhu.

Ta pojasnila priobčujemo, da bodo mogle zadruge pravilno presojati sedanji položaj zadrुžne organizacije na Kranjskem, ki nikakor ni tak, kakor ga slika zgoraj navedeno poročilo.

Gospodarski pregled.

O rekviziciji vina v Istri je predložila istrska deželna upravna komisija c. kr. namestništva v Trstu naslednjo tehtno spomenico: Z rekvizicijo vina v letih 1915 in 1916 se je prizadela deželi Istri velika in nenadomestljiva škoda, katero je povzročil tako način, s katerim so se izvrševale te odredbe, kakor tudi odredbe same. Rekvizicija vina je bila krivična za Istro v dvojnem oziru: prvič zato, ker je bila odrejena samo za Istro, drugič pa zato, ker so maksimalne cene za rekvirirano vino izpočetka pač odgovarjale ostalim tržnim cenam, kasneje so pa dosegle tako razliko s cenami v drugih deželah, da so bile več nego za polovico nižje. Istrsko vino se je prodajalo v Trstu in drugih mestih po 6—8 kron, dočim je bila maksimalna cena določena komaj na 1 K 80 vin. Istrski kmet po pravici trdi, da mora plačevati vojni davek za oderuhe. Izguba, ki jo je trpela istrska dežela vsled zablembe in maksimalnih cen, je morala znašati samo v l. 1916 približno 15 milijonov kron. Kljub tej ogromni škodi, ki so jo trpeli Istrijani vsled rekvizicije, pa ni imel ne vojni erar ne konsumenti nobene imena vredne koristi. Deželna upravna komisija je trdno uverjena, da je vojni erar, ki je imel morda pri nakupu istrskega vina

kakšne dobičke, o čemer dvomi, ker je kupoval potom posredovalcev, ki so vlekli iz svoje trgovine velike dobičke, — vsekakor nasproten temu, da bi bili istrski kmetovalci prisiljeni, dajati svoje vino po znatno nižjih cenah nego v drugih delih monarhije. Popolnoma umljivo je, da je izvalo to veliko ogorčenje med istrskimi vinogradniki, ki so težko in krivično oškodovani v svojih gmotnih koristih. Gotovi krogi hočejo zvrniti odgovornost za to na deželno upravno komisijo, kar je v ostalem nerazumljivo. Podpisana je bila zato prisiljena, da izda pojasnilo v tej stvari. V svrhu, da bi se istrskim kmetovalcem prizadeta škoda na kak način vsaj naknadno popravila, je hotela podpisana komisija nedavno predložiti temu c. kr. namestništvu primerno povišanje cen odrejenih z naredbo dne 9. sept. 1916, d. z. l. in n. št. 36; vendar je to opustila, ker se je po temeljitem preudarku prepričala, da bi spričo sedanjih razmer višje cene vinu koristile edino le trgovcem, nikakor pa ne producentom, kar bi omenjeno ogorčenje naravno samo povečalo. Zaradi teh razlogov smatra dež. upravna komisija že sedaj za svojo dolžnost, da naprosi c. kr. namestniško predsedništvo, naj prepreči ponovno zablembo vina po dosedanji metodi, ter si dovoljuje v tem oziru staviti naslednji predlog: Rekvizicija vina v Istri bodisi v katerikoli obliki naj se letos kakor tudi v bodočih letih opusti, razen v slučaju, ako bi se rekvizicija odredila za vse dežele te državne polovice, kakor tudi za dežele ogrske krone. V tem slučaju naj se gleda na to, da se bo glede rekvizicije postopalo v Istri na enak način, kakor v ostalih deželah.

Bančni izkazi. V poslanski zbornici je bil vložen predlog, da naj avstro-ogrška banka zopet prične priobčevati izkaze o stanju svojega premoženja. V utemeljevanju je rečeno, da je Avstrija edina dražava, v kateri se ne objavljajo bančni izkazi, kar je zaneslo nesigurnost v naše denarstvo. Mnogi pretiravajo, koliko je v prometu bankovcev in se s tem — deloma iz bojzljivosti, deloma iz nasprotovanja — goji znotranja in zunanja agitacija proti vrednosti naše valute, kar kvarljivo vpliva na naše narodno gospodarstvo. Iz poročila komisije za nadziranje državnih dolgov je razvidno, da se vojni stroški ne pokrivajo samo z vojnimi posojili in da se vsako leto potrebuje posojil pri avstrijski banki v višini 2 do 3 milijard kron. Smatrati je, da se za večji del te svote izdado novi bankovci. To pomnoževanje bankovcev v zvezi z vednim zmanjševanjem blagovnih zalog mora voditi k nadaljnemu podraževanju živil in vseh drugih potrebščin, da, pričakovati je, da se bo draginja še

eksplozivno povečala in da se bo prenesla tudi one predmete, katerih doslej še ni tako hudo zadela. Prebivalstvo, ki si ni na jasnem o silah in glavnih vzrokih druginje, kateri učinkujejo po naravnih zakonih, — postaja vznemirjeno, ker vidi, da vsa sredstva nič ne pomagajo. Zato je potrebno, da se zopet prično priobčevati izkazi avstro-ogrske banke; kajti le tako se more ustvariti podlaga za odpravo zla, na katerem trpi sedaj državni in ljudski kredit. Če se pa pusti, da bo ule skrivaj še naprej rastlo, dokler ne bo prepozno, bo v ne predolgem času nastopil trenotek, ko bo operacija bolj bolesta, zlasti pa za državo tudi mnogo nevarnejša, če že ne bo sploh prepozna. Ker pa je precej razširjeno mnenje, da naj bi se s priobčevanjem pričelo le korakoma, se priporoča, da naj se izkazi avstro-ogrske banke sporočajo za enkrat le proračunskima odsekoma obeh zbornic, katerih stvar bo potem določiti, kedaj naj se prične z rednim objavljajem.

Kranjski duhovniki o razdoru v združni organizaciji. Na shodu dekanov in nekaj drugih duhovnov, ki se je vršil pri ljubljanskem knezoškofu dne 17. julija, je bila — kakor poroča »Slovenec« — o združništvu sprejeta naslednja resolucija:

1. Računajoč z dejanskim stanjem, smatramo duhovniki združno zvezo in centralo zadrug (prav: združno centralo) kot enakoveljavn; zanaprej odklanjamo vsako agitacijo v prid ene ali druge; zadruge naj se svobodno pridružijo oni, ki jim bolj ugaja.

2. Duhovniki želimo, da se vse naše združništvo na jugu združi v enotni osrednji zvezi; načelnikoma naših zvez naročamo, naj v tem smislu delujeta.

Razglas.

Podpisana zadruga razglašá, da bo obrestovala hranilne vloge od 1. septembra 1917 dalje po $3\frac{1}{2}\%$

Vlagateljem, ki se ne strinjajo z znižanjem obrestne mere, je dano na prosto voljo, svoje vloge dvigniti pred potekom tega roka.

Hranilnica in posojilnica v Kostanjevici,
registrovana zadruga z neomejeno zavezo.

Razglas.

Podpisana zadruga razglašá, da bo obrestovala hranilne vloge od 1. septembra 1917 dalje

po $3\frac{1}{3}\%$

Vlagateljem, ki se ne strinjajo z znižanjem obrestne mere, je dano na prosto voljo, svoje vloge dvigniti pred potekom tega roka.

Hranilnica in posojilnica v Boh. Bistrici,
registrovana zadruga v neomejeno zavezo.

Razglas.

Podpisana zadruga razglašá, da bo obrestovala hranilne vloge od 1. septembra 1917 dalje

po $3\frac{3}{4}\%$

Vlagateljem, ki se ne strinjajo s tem znižanjem obrestne mere, je dano na prosto voljo, svoje vloge dvigniti pred potekom tega roka.

Hranilnica in posojilnica v Kortah,

registrovana zadruga z neomejeno zavezo,
dne 25. julija 1917.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Šmartnem pri Litiji,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 12. avgusta 1917, ob 3. uri popoldne v uradni sobi.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetске hranilnice in posojilnice v Št. Pavlu pri Preboldu,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši v nedeljo dne 5. avgusta 1917, ob 8. uri dopoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1916.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje drug občni zbor z istim sporedom in na istem kraju, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na izredni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Boh. Bistrici.

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 5. avgusta 1917 ob pol 3. uri popoldne v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Prememba pravil.
2. Slučajnosti.

Ako izredni zbor ni ob napovedani uri sklepčen, vrši se pol ure pozneje drug izredni občni zbor, ki sklepa pri vsakem številu navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Senčurju pri Kranju,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 19. avgusta 1917, ob 8. uri popoldne v posojilniškem prostoru.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Sprememba pravil.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, vrši se čez pol ure pre drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Framu,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 5. avgusta 1917, ob 4. uri popoldne v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
3. Volitev načelstva.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Dobrničah,

registrovane zadruga z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 5. avgusta 1917, ob 4. uri popoldne v prostorih stare šole.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Prememba pravil.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje drug občni zbor z istim sporedom in na istem mestu, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Slovenjem Gradcu,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 12. avgusta 1917, ob 5. uri popoldne v uradnihi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje drug občni zbor z istim sporedom in na istem kraju, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Gospodarske zveze, centrale za skupni nakup in prodajo v Ljubljani,

registrovane zadruga z omejeno zavezo,

ki se vrši dne 10. septembra 1917, ob 3. uri popoldne v njeni posvetovalnici.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Računski zaključek je 8 dni pred občnim zborom razpoložen članom na vpogled v zvezini pisarni.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Šturijah,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 15. avgusta 1917, ob 4. uri popoldne v šoli.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Prememba pravil.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Boštanju,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 29. julija 1917, v župnjišči ob 8. uri zjutraj.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
4. Volitev dveh članov v načelstvo in nadzorstvo.
5. Sprememba pravil.
6. Slučajnosti.

Če bi ne bilo ob 8. uri dovolj članov pričujočih, se pol ure pozneje vrši zbor na istem mestu in po istem dnevnem redu, ki bo veljavno sklepal ne glede na število udeležencev in udov.

Vabilo na XI. reoni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Št. Lambertu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil v nedeljo dne 2. septembra 1917, ob 3. uri popoldne v uradnem prostoru.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.

2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za leto 1916.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Sprememba pravil.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se čez pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Ljudske hranilnice in posojilnice na Vačah,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se vrši dne 19. avgusta 1917, ob 8. uri dopoldne v posojilniškem prostoru.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1917.
3. Volitev načelstva.
4. Sprememba pravil.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil ob navedenem času sklepčen, vrši se pol ure pozneje drugi občni zbor na istem mestu z istim dnevnim redom ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske zadruge v Škofji Loki,

registrirane zadruge z omejenim poročtvom,

ki se vrši dne 19. avgusta 1917, ob 3. uri popoldne v mlekarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Škalah,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 26. avgusta 1917, ob 3. uri popoldne v prostorih bralnega društva.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
3. Eventuelna volitev novih članov načelstva in nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Horjulu,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 15. avgusta 1917, ob 4. uri popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Horjulu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se vrši dne 15. avgusta 1917, ob 3. uri popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1916.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.